

УДК 338.47:654

Кузнєцова О.В.*аспірант кафедри економіки підприємства та корпоративного управління
Одеської національної академії зв'язку імені О.С. Попова***Слободянюк О.В.***кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Одеського інституту фінансів
Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі***Урікова О.М.***кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів
Національного університету «Львівська політехніка»*

СФЕРА ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРНЕТ-ПОСЛУГ У СІЛЬСЬКИХ РЕГІОНАХ

У статті досліджено соціально-економічні проблеми щодо впровадження інтернет-послуг у сільських регіонах України та запропоновані шляхи їх вирішення. Визначено проблеми та суперечності у телекомунікаційній сфері країни. Зазначено необхідність вирівнювання розбіжностей у рівнях соціально-економічного розвитку між сільськими та міськими населеними пунктами України.

Ключові слова: сфера телекомунікацій, проблеми, соціально-економічні проблеми, інтернет-послуги, універсальні послуги, сільські регіони, загальнодоступні телекомунікаційні послуги.

Кузнєцова О.В., Слободянюк О.В., Урікова О.М. СФЕРА ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВНЕДРЕННЯ ІНТЕРНЕТ-УСЛУГ В СІЛЬСЬКИХ РЕГІОНАХ

В статье исследованы социально-экономические проблемы внедрения интернет-услуг в сельских регионах Украины и предложены пути их решения. Определены проблемы и противоречия в телекоммуникационной сфере страны. Определена необходимость выравнивания различий в уровнях социально-экономического развития между сельскими и городскими населенными пунктами Украины.

Ключевые слова: сфера телекоммуникаций, проблемы, социально-экономические проблемы, интернет-услуги, универсальные услуги, сельские регионы, общедоступные телекоммуникационные услуги.

Kuznietsova O.V., Slobodianiuk O.V., Urikova O.M. TELECOMMUNICATION SPHERE: SOCIO-ECONOMIC PROBLEMS INTRODUCTION OF INTERNET SERVICES IN RURAL AREAS

The article explores the socio-economic problems of the introduction of Internet services in rural areas in Ukraine and the ways of solving them. The problems and contradictions in telecommunication sphere of the country. The necessity of leveling the differences in levels of socio-economic development between rural and urban settlements in Ukraine.

Keywords: telecommunication sphere, problems, socio-economic problems, Internet services, universal services, rural areas, public telecommunications services.

Постановка проблеми. Науково-технічна революція, що сталася у ХХ столітті, помітно змінила умови та характер економічного розвитку. Швидке розповсюдження в усьому світі наукових відкриттів, технічних винаходів, інформаційних технологій, нових засобів комунікацій – усе це чинить вагомий вплив на економіку, політику та культуру усіх країн світу.

Зв'язок як складова інфраструктури суспільства є однією із необхідних умов функціонування і підйому економіки держави, відіграючи при цьому величезну роль в її збалансованому розвитку.

Зв'язок є основним компонентом будь-якої географічно віддаленої системи. Однак через особливості технологічних процесів та інших факторів серед усіх видів зв'язку пріоритетну роль у ході формування інформаційного суспільства належить телекомунікаціям, які створюють фундаментальну технологічну платформу для більшості інформаційних процесів.

Стратегічною метою телекомунікацій є необхідність забезпечення споживачів телекомунікаційними послугами [1]. При цьому сфера телекомунікацій повинна, насамперед, передбачити порядок і терміни забезпечення доступу до загальнодоступної телекомунікаційної мережі людей у різних регіонах країни, а також таких груп, як малозабезпечені сім'ї, пенсіонери, інваліди.

Розвиток телекомунікацій повинен відповідати зростаючим потребам інформаційного суспільства щодо надання послуг споживачам з урахуванням існуючого економічного та соціального стану України. Виконання цього завдання забезпечується лібералізацією і дерегулюванням у сфері зв'язку та інформатизації України, які відбулися у кінці ХХ ст. та визначили перехід від монопольної структури ринку до появи конкурентного середовища.

Телекомунікаційні послуги за останні роки зазнали значних змін, пов'язаних з активізацією розвитку інфокомунікаційних технологій, тим самим створюючи ситуацію, яка характеризується присутністю на ринку послуг зв'язку традиційних загальнодоступних послуг (фіксована міська та сільська телефонія) і нових послуг (мобільний зв'язок, Інтернет тощо).

Проте впровадження нових телекомунікаційних послуг та розвиток існуючих стикаються з низкою проблем. Це пов'язано з тим, що багато країн вступають в нову еру соціально-економічних відносин. Завдяки загальному руху соціально-економічних систем до інформаційного суспільства відбувається набуття та розвиток нових форм відносин в економічній, соціальній та політичній сферах. Суспільство неухильно рухається до такої інформаційної епохи, в

якій більша частина бізнесу та економіки постають в електронному вигляді та здійснюються у глобальній мережі Інтернет.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішенням проблем, пов'язаних з аналізом сучасних тенденцій, що призводять до формування основ інформаційного суспільства, переймалися такі зарубіжні вчені, як Д. Белл, Е. Тоффлер, І. Масуда, М. Кастельс, П. Дракер та ін.

У нашій країні вирішенням проблем формування та розвитку послуг зв'язку присвячені останні публікації вітчизняних учених П.П. Воробієнка, В.М. Гранатурова, В.М. Орлова, Г.А. Отливанської, С.В. Зяблова та інших. Але, на наш погляд, є ще такі питання, які потребують подальшого розгляду.

Постановка завдання. Метою статті є визначення соціально-економічних проблем у сфері телекомунікацій і шляхів впровадження інтернет-послуг у сільських регіонах та надання пропозицій щодо їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток телекомунікаційної сфери стримується за рахунок низки проблем, які виникають унаслідок науково-технічного прогресу, кризового становища економіки, зниження обсягу інвестування та доходів верств населення тощо.

Термін «проблема» нині набув широкого поширення як у практичній, так і в науковій діяльності.

Згідно із [2], проблема – це складне питання, розв'язання якого має важливе практичне або теоретичне значення, але цьому розв'язанню перешкоджає відсутність загальноприйнятих методів.

У широкому сенсі проблема розглядається як складне теоретичне або практичне питання, яке вимагає вивчення, дозволу. У науці під проблемою розуміється суперечлива ситуація, що виступає як протилежні позиції в поясненні будь-яких явищ, об'єктів і потребує адекватної теорії її вирішення. Під проблемою також розглядається наявність істотної розбіжності між бажаним і фактичним станом системи, як концентроване вираження протиріч, що виникають у процесі суспільного розвитку, форму їх проявлення у господарській діяльності для соціально-економічних проблем. Ці протиріччя відображаються в суб'єктах управління, як відсутність позитивного наукового знання, як наявність диспропорцій у розвитку взаємопов'язаних сфер господарювання, як порушення фаз відтворювального процесу, як порушення динамічної рівноваги в системі «природа-суспільство-людина». Як перше, так і наступні розуміння «проблеми» не суперечать один одному і відображають головні сутнісні сторони: складність і протиріччя.

В умовах телекомунікаційної сфери необхідно виділити виробничий, науково-технічний, організаційно-економічний, соціальний та екологічний аспекти протиріч, які і формують відповідні проблеми. У зв'язку з цим слід розуміти поняття проблеми як концентроване вираження виробничих, науково-технічних, економічних та соціальних протиріч, що носять складний характер і вимагають свого вирішення.

Вирішення проблем забезпечується дією людей, що здійснюють управлінську діяльність, що вирішують завдання управління. Тому здійснення управлінської діяльності має бути націлене на виявлення і дозвіл наявних і виникаючих в ході розвитку об'єкта проблем («вузьких місць»). Без проблем не можуть існувати цілі, спрямовані на вирішення цих проблем. Цілі як бажаний досяжний стан об'єкта, як

напрями розвитку об'єкта завжди повинні забезпечувати вирішення наявних проблем [3].

Проведення розбудови телекомунікаційної сфери не може бути здійснено без аналізу проблем і протиріч накопичених і знов виникаючих в старих системах управління. Тому стає таке завдання як створити таку систему управління, яка буде підготовлена до вирішення наявних проблем і протиріч.

У роботі не представляється можливим розкрити весь перелік питань, пов'язаних з вирішенням усіх наявних проблем у сфері телекомунікацій. Для аналізу розглянемо лише деякий перелік протиріч, наявних в області задоволення послуг зв'язку, які носять різний характер. До них можна віднести:

- проблему цифрового розриву, яка пов'язана з недостатньо рівномірним розповсюдженням сучасних технологій;

- недоліки тарифної політики, у зв'язку з чим виникають проблеми зі взаєморозрахунками між телекомунікаційними підприємствами та споживачами послуг зв'язку, що спричиняє конфлікти, а, як наслідок, підвищуються тарифи на телекомунікаційні послуги. Крім того, існує проблема із забезпеченістю населення універсальними послугами зв'язку;

- фізичний та моральний знос обладнання, що спричиняє погіршення якості послуг зв'язку;

- недосконалість стратегії розвитку телекомунікаційної сфери, тобто відсутність єдиної збалансованої стратегії розвитку та планування у телекомунікаційній сфері;

- недосконалість нормативно-правової та законодавчої бази, немає узгодженості між нормативно-правовими документами, крім того більшість законодавчих документів не відповідають стану як ринкової економіки, так і державної політики;

- складність отримання та використання обчислювальних ресурсів за рахунок їхньої нерозвиненості;

- недостатність кількості висококваліфікованих фахівців та зменшення їхньої кількості у зв'язку з постійною еміграцією, що сприяє зменшенню кількості інноваційних, науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт;

- відсутність механізму підтримки вітчизняного виробника, що спричиняє неможливість забезпечити себе продукцією власного виробництва;

- нестабільну економічну і політичну ситуацію в країні, що сприяє збільшенню рівня інфляції та безробіття, зменшенню споживання послуг зв'язку [4].

Найважливішою передумовою є розв'язання соціально-економічних проблем щодо вирівнювання рівнів розвитку телекомунікацій у міській та сільській місцевості. Нині лише у країнах Західної Європи, Північної Америки та в Японії показники телефонної щільності в містах і сільській місцевості приблизно однакові.

У країнах Східної Європи, включаючи Росію, а також Центральну Азію, Латинську Америку і Центральну Африку, телефонна щільність у містах приблизно у 2,5 рази вища, ніж у сільській місцевості, а в Північній Африці, країнах Близького Сходу та Південно-Східної Азії такий розрив досягає 5-7 разів. У цих регіонах проблема надання доступу до базових послуг усім громадянам незалежно від місця проживання постає найбільш гостро та належить до пріоритетних завдань розвитку національних телекомунікаційних мереж.

Те саме ми маємо змогу спостерігати і в Україні. В нашій країні треба більш уваги приділяти соціально-економічному розвитку сільських районів,

враховувати та впроваджувати світовий досвід у цій сфері [5; 6; 7].

Однією із обов'язкових умов розвитку соціальної інфраструктури села є оновлення і розширення мереж телекомунікацій. Якісний телефонний зв'язок у сфері матеріального виробництва сприяє економії часу, дозволяє поліпшити використання сільськогосподарської техніки та оперативне маневрування нею з урахуванням погодних умов, зменшити її простої і прискорити ремонт, забезпечити своєчасні поставки та заготівлі сільськогосподарської продукції.

Поширена думка, що експлуатація сільських мереж збиткова через низьку платоспроможність жителів аграрних районів та у зв'язку з високими капітальними витратами на один телефонний номер, що зумовлено більшою протяжністю ліній зв'язку (порівняно з міською мережею), а також низькою щільністю і нерівномірністю розподілу населення на селі. Тому протягом останніх двох десятиріч років одним із актуальних завдань залишається побудова рентабельних мереж телекомунікацій у сільських регіонах країн як з розвинутою, так і з економічною, що розвивається. Увага, яку приділяють даному аспекту, обумовлена перш за все тим, що ефективність одного телефону, що вводиться в сільській місцевості, значно вище, ніж у міській, хоча питомі капітальні вкладення на лінію в сільській місцевості можуть бути втричі-вчетверо більше [8].

Існує суттєва диспропорція у частині доступу до сучасних телекомунікаційних послуг, особливо Інтернет, між сільськими і міськими районами країн, що розвиваються. У таблиці 1 показано, що

Таблиця 1
Абоненти мережі Інтернет за регіонами, 2014 р.
(тис.)

	Абоненти мережі Інтернет	
	усього	домашні
Україна	5892,3	5432,6
області:		
Вінницька	102,6	92,7
Волинська	67,5	61,9
Дніпропетровська	288,4	263,2
Донецька	326,4	300,4
Житомирська	57,0	51,0
Закарпатська	57,6	51,9
Запорізька	161,2	143,5
Івано-Франківська	69,4	63,1
Київська	115,7	102,9
Кіровоградська	62,9	57,5
Луганська	126,5	113,0
Львівська	255,1	227,9
Миколаївська	100,4	94,6
Одеська	1375,5	1277,5
Полтавська	102,8	92,1
Рівненська	55,0	49,5
Сумська	70,9	64,5
Тернопільська	65,1	59,3
Харківська	169,1	141,5
Херсонська	77,7	70,3
Хмельницька	77,0	68,6
Черкаська	67,8	56,5
Чернівецька	56,6	52,2
Чернігівська	81,8	75,0
м. Київ	1902,3	1802,0

50% абонентів Інтернет знаходяться в двох містах України (Одеса та Київ). Незважаючи на те, що причини такого положення справ різні, вирішальним фактором є труднощі, пов'язані з фінансуванням інфраструктури телекомунікацій у сільських регіонах.

Звичайна політика фінансування передбачала мінімальні інвестиції у створення телекомунікаційної інфраструктури в сільських і віддалених районах країн, що розвиваються. На жаль, ці інвестиції недостатні для гарантії загального доступу до основних телекомунікаційних послуг. Тому треба шукати інші способи фінансування.

Нині уже загально визнано, що сфера телекомунікацій невід'ємна, по своїй сутності, від комерції. Надання якісних телекомунікаційних послуг – це підприємство, що по праву може і повинно бути рентабельним. Воно забезпечує коштовні і життєво важливі стимули для економічного розвитку, поряд із соціальним і культурним розвитком, особливо у сільських і віддалених районах.

Досвід розвинутих країн свідчить, що впровадження телекомунікаційних послуг, які віднесено до загальнодоступних телекомунікаційних послуг (ЗдТІ) (у т.ч. інтернет-послуги), є комплексною задачею. Це залежить від низки соціально-економічних, технічних, демографічних та психологічних (ментальних) факторів, які мають широкий розподіл значень у різних країнах. На жаль, в Україні інтернет-послуги не входять до переліку ЗдТІ [1].

Нині досі діє «Концепція розвитку телекомунікаційних мереж сільських районів України на 2003–2010 рр.» (затверджена Держкомзв'язку України), яка визначає головні технічні принципи розвитку, обсяги та рівні надання послуг, необхідні обсяги фінансування. У 2006 році була прийнята «Концепція розвитку телекомунікацій України до 2010 року», яка підтвердила основні технічні принципи розвитку мереж модернізації телекомунікаційної мережі району на базі цифрової автоматичної телефонної станції (ЦАТС) одного або сумісних типів обладнання) та уточнила необхідні обсяги фінансування в сучасних соціально-економічних умовах розвитку України. Між тим ці документи зі статуту не визначали усі проблеми розвитку телекомунікацій в сільській місцевості [9]. Нижче приведено варіант класифікації проблем.

На наш погляд, до основних проблем щодо розвитку телекомунікацій у сільській місцевості можна віднести:

- розрив між існуючим і раціональним рівнем розвитку мережі (маємо 5-11% телефонної щільності, а необхідно 30-35%) (СЕ);
- розрив між існуючим рівнем якості послуг, що надаються, та необхідним для більшості користувачів з урахуванням витрат на його забезпечення (СЕ);
- моральний та фізичний стан основної маси обладнання телекомунікаційних мереж (лінійні споруди, автоматична телефонна станція (АТС), системи передачі), близько 60% парку обладнання є морально та фізично застарілим (Т);
- необхідність спеціальних рішень та засобів для побудови абонентської мережі малої ємності (одиноці абонентів) з довжиною ліній до 15 км (Т);
- однозначного визначення загальнодоступних телекомунікаційних послуг, затвердження механізму їх фінансування та реалізації з урахуванням сучасного стану економіки України (ОА);
- розрив між соціально значущістю наявності повної номенклатури телекомунікаційних послуг

для кожного населеного пункту і обсягів збитків для операторів, які повинні їх надавати (НПО);

- розрив між приведеними витратами на організацію послуги та можливими доходами від них (НПО).

Проблеми розвитку сільської телекомунікаційної мережі носять комплексний характер та визначаються такими факторами:

- соціально-економічними (СЕ);
- технічними (Т);
- організаційно-адміністративними (ОА);
- факторами «незрілих» ринкових відносин (НРО).

Судячи з вищезазначеного, можна констатувати, що оператору практично може бути не вигідно розвивати сільський зв'язок с сучасними телекомунікаційними послугами, а тим більш його модернізувати, але з точки зору суспільства – це вкрай необхідно, тим більше що Україна підписала Туніську Декларацію та заявила про необхідність ліквідації цифрового розриву для побудови інформаційного суспільства. Варто зазначити, що, якщо враховувати інтегральний соціально-економічний ефект [10; 11], то впровадження сучасних телекомунікаційних послуг з необхідною якістю може бути рентабельним навіть для оператора з урахуванням окремих пілг для нього від місцевої влади.

Належним чином протилежний характер мають і програми інформатизації сфер діяльності, що існують, у тому числі і в сільських регіонах, у різноманітних формах, якими передбачено вирішення першочислих невідкладних питань, а саме:

- недосконалість нормативно-технічного обладнання (технічні стандарти, умови тощо) процесів інформатизації, що сильно ускладнює взаємодію та координацію між програмами інформатизації. Тут існує багато невирішених моментів: відсутність сталої термінології, стандартів, критеріїв систематизації засобів інформатизації;

- використання нестандартної або застарілої обчислювальної техніки, що не завдає перешкод виконанню функцій, які покладено на них чинним законодавством. Більшість персональних комп'ютерів, які використовуються на виробництві у якості робочих станцій, становлять Windows-сумісні комп'ютери класів 486DX2-80 – Intel Pentium 166-233. Незважаючи на їхню моральну застарілість (такі комп'ютери вже не виробляють), вони узгоджуються з новітніми моделями за обміном даними, а амортизаційний строк цієї техніки перевищує термін її морального старіння. Взагалі, ті, хто вважає параметри своїх телекомунікаційних мереж невідповідними, зрештою використовують набагато меншу пропускну можливість каналів. З іншого боку, потрібно відзначити, що визнаних нормативних критеріїв, завдяки яким можливо було б визначити достатність пропускну можливості й інші параметри телекомунікаційних мереж, не існує;

- усунення недоліків нормативно-правової бази, які стосуються форм, змісту та порядку обміну інформацією серед управлінських організацій, що призводять до повторення або повної втрати цієї інформації. Тобто невирішеним моментом залишається відсутність нормативно-правового становища електронних документів;

- можливість застосування наявних телекомунікаційних систем в інтеграції на державному рівні, які не знайшли найбільш прийнятної відповіді в інфокомунікаційних програмах. Потрібен чіткий розвиток інформаційних потоків з їхньою технічною реалізацією на платформі, яка буде належати до відкритих

систем, щоб інтеграція сфери інформаційних систем стала загальнонаціональною;

- ухвалення низки нормативно-правових та законодавчих актів має посприяти вирішенню інтеграції програмного, інформаційного, технічного оснащення інформаційно-аналітичних систем різноманітного призначення та рівня, інженерії якості різних програмних систем;

- для всебічного розвитку соціально-економічних процесів повинні бути засновані інтегровані системи баз даних, має проводитися різнобічний моніторинг головних індикаторів протікання таких важливих процесів в цілому в країні, її окремих регіонів та сфер економіки. Повинна продовжуватися побудова інших окремих інформаційно-аналітичних систем, вони дозволять значною мірою автоматизувати виконання різних функціональних задач;

- існує низка питань, які регулюють суспільні відносини та які пов'язані з поширенням використання мережі Інтернет – авторське право, сумлінність використання інформації, порушення у галузі використання товарних знаків, захист честі, вторгнення у приватне життя, регулювання ліцензованих ринків товарів та послуг, у тому числі банківських послуг, реклами, освіти тощо [12].

Висновки. Таким чином, незважаючи на визначений обсяг соціально-економічних проблем, сфера телекомунікацій, яка займає значне місце в економіці країни (регіону, району), чинить значний вплив на її соціально-економічний розвиток [13]. Проблеми складні, однак без їх вирішення неможливий подальший розвиток телекомунікацій та економіки країни в цілому та її окремих регіонів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Закон України «Про Телекомунікації». – К. : Державне видавничо-інформаційне агентство «Зв'язок», 2003. – 58 с.
2. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. – М. : Инфра-М, 1996. – 493 с.
3. Кузьминов А.В. Проблемы и противоречия в управлении электросвязью региона и пути их разрешения / А.В. Кузьминов // Спеціалізований випуск матеріалів конференції «Проблеми управління та економічного розвитку підприємств зв'язку – Економіка'99»: збірник наукових праць. – О. : УДАЗ ім. О.С. Попова, 1999. – 98 с.
4. Економіка телекомунікацій [Текст] : навч. посіб. [для студентів вищих навчальних закладів] ; за заг. ред. В.М. Орлова. – О. : ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2014. – 512 с.
5. Гранатуров В.М. Управління послугами зв'язку [Текст] : навч. посіб / В.М. Гранатуров, І.В. Литовченко. – К. : Освіта України, 2010. – 254 с.
6. Орлов В.М. Проблеми та суперечності розвитку малого підприємства в телекомунікаційній сфері / В.М. Орлов, І.В. Яцкевич // Загальногалузевий науково-виробничий журнал Державної Адміністрації зв'язку та інформатизації України «Зв'язок». – 2007. – № 3(71). – С. 17-20.
7. Орлов В.М. Стратегічне управління розвитком телекомунікаційної сфери регіону // В.М. Орлов, С.В. Зяблов, О.В. Орлова // Економічні науки. Серія «Регіональна економіка»: збірник наукових праць. – Вип. 3(9), ч. 2. – Луцьк. – 2006. – С. 108-115.
8. Орлов В.Н. Экономические аспекты развития телекоммуникационных сетей сельских районов Украины / В.Н. Орлов, С.В. Зяблов, Г.А. Отливанская, И.В. Яцкевич // Загальногалузевий науково-виробничий журнал Державної Адміністрації зв'язку та інформатизації України «Зв'язок». – 2005. – № 7(59). – С. 15-19.
9. Орлов В.Н. Реализация общедоступных телекоммуникационных услуг в сельских районах Украины: выбор вариантов / В.Н. Орлов, С.В. Зяблов, Ю.І Зяблова, Г.А. Отливанская // Загальногалузевий науково-виробничий журнал Державної Адміністрації зв'язку та інформатизації України «Зв'язок». – 2006. – № 3(63). – С. 27-30.

10. Кузнєцова О.В. Щодо сутності економічної ефективності / О.В. Кузнєцова // Розвиток методів управління та господарювання на транспорті : зб. наук. праць. – Вип. 4(49). – Одеса : ОНМУ, 2014. – С. 178-189.
11. Кузнєцова О.В. Соціальна ефективність підприємства: сутність та визначення / О.В. Кузнєцова // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2015. – № 1(221). – С. 53-67.
12. Кузнєцова О.В. Тенденції розвитку мережі Інтернет України / О.В. Кузнєцова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – Вип. 13, ч. 3. – Херсон. – 2015. – С. 74-77.
13. Воробієнко П.П. Проблеми використання закономірностей впливу ІКТ на економічний розвиток країни [Текст] / П. Воробієнко, В. Гранатуров // Економіка України. – 2011. – № 8. – С. 26-33.
14. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Офіційний веб-сайт. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 331.101.3:631.11

Нестерович А.В.
*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри економічної теорії
Львівського національного аграрного університету*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

У статті узагальнено теоретичні основи формування мотивів та визначено сутність мотивації праці в умовах формування нових економічних відносин у сільському господарстві. Визначено характер впливу соціальних, економічних та організаційних чинників на трудову активність персоналу сільськогосподарських підприємств та формування у них мотивів до ефективної праці. Обґрунтовано можливості застосування сучасних форм стимулювання персоналу сільськогосподарських підприємств з метою підвищення ефективності їхньої праці та орієнтацію на перспективи розвитку підприємств. Розроблено пропозиції щодо вдосконалення оцінювання праці у сільському господарстві як основи її мотивації.

Ключові слова: мотивація, мотиваційний процес, персонал, сільськогосподарське підприємство, форми мотивації.

Нестерович А. В. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ МОТИВАЦИИ ТРУДА В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ

В статье обобщены теоретические основы формирования мотивов и определена сущность мотивации труда в условиях формирования новых экономических отношений в сельском хозяйстве. Обосновано, что мотивация к труду является одним из ключевых факторов, определяющих качество человеческих ресурсов предприятия и результативность их работы. Разработана система материальных и нематериальных мотиваторов, адаптированных для сельскохозяйственных предприятий. Предложена система мотивации труда и алгоритм ее внедрения, которые направлены на реализацию ключевых задач мотивационного процесса, охватывают разные уровни предприятия, непосредственных исполнителей, их функциональные обязанности, полномочия и ответственность.

Ключевые слова: мотивация, мотивационный процесс, персонал, сельскохозяйственное предприятие, формы мотивации.

Nesterovych A.V. WORK MOTIVATION AT THE AGRICULTURAL FACTORIES

In the article theoretical basis of the formation of motives are generalized and the essence of the work motivation in the context of new economic relations formation in agriculture is defined. The impact character of social, economic and organizational factors on occupational personnel activity of the agricultural farms is determined and forming their motivation to work effectively. The possibilities of using modern forms of staff stimulation at agricultural enterprises are proved to improve effectiveness of their work and orientation on the perspective of the enterprise development. Suggestions for improving work assessment in agriculture as the basis of its motivation are developed.

Keywords: motivation, motivation process, personnel, agricultural factory, stimulation form.

Постановка проблеми. У результаті політичних та економічних перетворень, що відбувалися в Україні протягом останніх десятиліть, національна економіка зазнала кардинальних змін. Значною мірою трансформації стосувалися й аграрного сектора економіки. При цьому на мікрорівні, тобто на рівні сільськогосподарських підприємств, зміни відбувалися не лише у сфері організаційно-правових, а й у сфері управлінських відносин. Зокрема, нових рис набула система менеджменту в господарських структурах, впроваджуються нові методи та підходи в управлінні ними. Оскільки у сучасних умовах кожне підприємство зацікавлене в якнайефективнішому використанні своїх ресурсів, у тому числі трудових, дедалі більшого значення набуває стимулювання працівників до продуктивнішої та якіснішої праці. Мотивація праці, методи її підвищення зайняли чільне місце в системі менеджменту аграрних підприємств.

У розвинутих країнах давно зрозуміли, що мотивація праці є важливим засобом впливу на трудову

поведінку працівників. У системі менеджменту персоналу мотивація є основною функцією, завданням якої є вивчення мотивів і особливостей поведінки персоналу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підвищення продуктивності праці за рахунок різних форм і методів мотивації давно цікавлять вітчизняних і зарубіжних учених. Основу досліджень мотивації працівників сформулювали класики економічної та управлінської науки, зокрема Ч. Бернард, М. Вебер, О. Герберд, П. Друккер, А. Маслоу, Д. Макклеланд, А. Маршалл, Дж. Мейо, А. Сміт, А. Файоль та ін. Серед вітчизняних учених проблеми мотивації досліджували Н. Балабанов, В. Данюк, С. Клімова, Е. Ким, А. Колот, О. Куценко, О. Кузьмін, Ю. Максимець, В. Петюх, Т. Хомуленко та ін. Особливості мотивації сільськогосподарської праці розглянуто у працях В. Галанця, А. Липчука, В. Липчука, Т. Олійник, Л. Червінської та ін. Більшість із зазначених авторів наголо-